

עשרה חומרות ועשרה קולות בעניני פסח - שיעור 604

- I. החומרות צריכים להיות בעיקר המצוות דהיינו אכילת מצה וסיפור יציאת מצרים והשבתת חמץ דהם מדאורייתא וארבע כוסות ומרור והסיבה דהם מדרבנן
 - (א) לכתחלה יסב כל הסעודה (רמ"א ת"ז - ז) דהיינו באכילתו ובשתייתו ובדיעבד יצא בשעת אכילת מצה וד' כוסות ואפיקומן
 - (ב) מצה שנאפה קודם פורים עיין בב"ח (תנ"ח) דאין יוצאין במצה האפויה קודם שלשים יום אפילו עשאה לשם פסח ותוספתא נמי דתני יוצאין בה הוי מדאורייתא אבל מדרבנן אינו יוצא בה וכ"כ המ"ב (ה) דרק בדיעבד יוצא וכ"כ הכף החיים (ו) אמנם עיין בשו"ת מהרש"ם (י - כ"ט) שכתב דרוב הפוסקים חולקים על הב"ח
 - (ג) נוהגים שלא ללוש מצת מצוה בערב פסח עד אחר שש שעות שהוא זמן הקרבת קרבן פסח (תנ"ח - ה) והרמ"א לא הגיה ועיין במ"ב (ג) דהרוב אינם נוהגין כן משום שקשה ליהזר ממשוהו חמץ ובזמניהם שאני שכל אחד אפה בביתו משא"כ עכשיו ויש מכשל גדול במצות אלו שאחר שש שעות איסורו במשהו
 - (ד) אם יכול לקיים מצת מצוה ליל ט"ו במצה שעריכתה היתה ע"י נכרי או מחלל שבת בפרהסיא עיין בשו"ע דאין לשין מצת מצוה ולא אופין אותה ע"י אינו יהודי וה"ה עריכת המצה (מ"ב ת"ס - סק"ח בשם המג"א) וכ"כ הכף החיים בשם המהרי"ו והכנה"ג ויש מקילין אם ישראל עומד ע"ג והכל תלוי אם מצה בעי שימור לשמה או רק שימור מחימוץ ולכן בעומד על גביו מועיל אמנם דעת הרשב"א דבעינן כוונה לשם מצת מצוה וכ"כ המ"ב (תנ"ג - סק"ח) ואם א"א בענין אחר מותר ע"י עכו"ם כשהישראל יעמוד ע"ג ויאמר לעשות לשם מצות מצה (מג"א סק"ח ומ"ב סק"ג) והכף החיים (סק"ה) כתב דיאכל בלא ברכה איברא עיין בשו"ת מהרש"ם (ה - ק"ח) שהתיר עריכת המצה ע"י מחלל שבת בפרהסיא ואפילו לדעת האוסרים ורק בתנאי דאם זה שלש היה ישראל כשר שכבר נילוש לשמה ע"י מעשה הראשון של ישראל והמעשה של המחלל שבת הוא מעשה לישא שניה וה"ה בנ"ד בנכרי ועוד נראה לי דיש ס"ס להתיר דאפשר דהלכתא כרב האי דאין צריך שימור לשמה ורק מחימוץ ואת"ל דצריך לשמה אפשר דהלכה כהמהרש"ם ולא כהמ"ב ואפשר דשימור לשמה הוי רק מדרבנן כהב"ח והוי רק ספק דרבנן ודלא כהפר"ח דהוי מן התורה ומ"מ קשה להקל ולשאר הימים מותר לכ"ע לאכלם
 - (ה) קצירת התבואה למצת מצוה ע"י מכונה אם זה נחשב לשמה עיין בשו"ע (תנ"ג - ד) שטוב לשמרן משעת קצירה אמנם דעת הפרי"ח דשימור משעת קצירה מדינא הוא ולעיכובא (בה"ל ד"ה ע"ג) וגם הגר"א החמיר בזה מאוד מ"מ אפילו להיש מחמירים שלא לאכול מצת מכונה למצת מצוה שאני הכא דקצירה ע"י מכונה צריך אדם להנהיג את המכונה בכל עת ונחשב ע"י ישראל משא"כ מצת מכונה הוא דלק את החשמל ואח"כ הולך מעצמו ולכן רב ש. קלוגר והאבני נזר (תקל"ז) והמ"ב והחזו"א לא אכלו מצות מכונה דאין מצות אלו נעשה לשמה וכמו שנעשה ע"י נכרי אמנם הכתב סופר והתפארת ישראל התירו דהוי ככת אדם ועוד בזמנינו דכמעט א"א לאפות לכל העולם בלי מכונה אמנם במקומות שנהגו איסור אין להם לזוז ממנהג אבותיהם (אב"נ תקל"ז) ושערים מצויינים בהלכה ק"י - כ"ג ופסקי תשובות ת"ס - ה' וה'
 - (ו) יש אומרים דאין שייך האיסור במצה נפוחה דאין שייך שיעור אגוז לזו במצות ריקיין שלנו (א"א מבוטשאטש ת"ס"א ואורחות רבינו ז' - דף נ"ה בשם החזו"א) מ"מ במצה כפולה המנהג להחמיר (בה"ל ת"ס - ד"ה ויש לעשות וד"ה פת ענה)
 - (ז) החזון איש כתב שצריך איזה מרירות לחזרת ואם לאו לא יצא אבל העולם נוהגים אפילו אינו מר כלל אלא שסופו אם נח בקרקע יהיה מר וכתב החות דעת שצריך לאכול החזון בלי פירור דאם לאו אין מברכין עליו פרי האדמה והגר"א כתב שצריך פירור וכן נהג האג"מ (קול דודי) ורב אהרן קטלר התיר סתם לעטוס למרור
 - (ח) חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר עד שתחטפנו שינה (תפ"ח - ז) כליל שבועות וכליל הו"ר אין זה רק מנהג טוב אמנם ליל פסח הוא חיוב מדינה דהשלחן ערוך (ה"ל) ועיין במבקשי תורה (דף ת"פ) במעשה ברבי ישראל מרגלית כליל פסח ועוד מעשה ברב שך כליל פורים
 - (ט) חייב אדם להראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (רמב"ם ת"ז - ו) ומשמע שהוא דאורייתא וי"א דמצוה הוא לכל השנה אלא שחכמים חייבו לעשות ד"ז כליל זה ולקיים המצות דרך הסיבה ואבאר
 - (י) הכשר תנורים תנור רגיל של חרס או אנמאיל דהוא ספק חרס אין לו תקנה אלא ע"י פח

מסוגר או נייר כסף תנור רגיל של מתכת צריכים ללכנו ליבון גמור דהיינו שיהיה ניצוצות ניתזים מהם דלא אמרינן ככולעו כך פולטו אלא בדיני הגעלה לכן כיון שיש חשש שיתקלקלו אין ללכנו ויש מקילין אם ינקה היטב ב' easy-off וילבן החום היותר גדול לכמה שעות (שערים מצויינים בהלכה קט"ז - ז) והמחלוקת תלוי באם חמץ בהתירא בלע ועיין בפמ"ג (תנ"ז - סק"ד) דליבון קל מפליט הכליעה ואינו שורפו ולא כהשו"ע הרב (תנ"ח) ולכן ימתין מעת לעת וצ"ע

II. הקולות

(א) להעמיד כלי חמץ בגובה הארון במטבח במקום שאין יכול להושיט שם ידו עיין בערוך השלחן (תנ"ח - ז) שיש להתיר שהוא איסור קל דרבנן שהרי אינן בני יומן ולא דמי מללמוד לפני הנר בשבת דאסור אפילו בגובה שתי קומות ועיין באורחות רבינו (פסח אות ט"ז) שלא כסה בנייר הבקבוקים החמוצים הריקים וכדומה בהארון אלא היה קשור שם איזה חבל בשביל היכר (פסקי תשובה תמ"ח - 51)

(ב) בדיקה במקומות שמוכרים לעכו"ם עיין במ"ב (תל"ז - סקל"ז) שדעת המקור חיים וח"א שצריך לבדקן והבנין עולם וחת"ס וא"א מקילים וכן המנהג וטעם הדבר דכמו שאין חיוב בדיקה להחמץ שמשייר לצורך מחר לאכילתו ה"נ משייר אותם למחר למכירה

(ג) בדק רק חמץ חשוב ולא פירורים דלא חשיבי וא"צ ביטול (פסקים ו:): דהביטול הוא רק שמא ימצא גלוסקא יפה (מג"א תל"ד - סק"ה) ופירורין שא"צ ביטול היינו בפירורין דקין ולא כשהן חתיכות קטנות אף שפחות מכזית צריך בדיקה (אג"מ ח - קמ"ה) ולא בדק הספרים כי סבר שדינם כמקום שאין מכניסין בו חמץ ומ"מ לא למד במקום שהיה בו מאכל וע"ע בחזו"א (קט"ז - י"ח) דאין חילוק בין פירורין לגלוסקא יפה וכ"כ המעשה רב (קט"ד)

(ד) אכילת המצה בבת אחת עיין בשו"ת תרומת הדשן (קל"ט) מצוה מן המובחר לבלוע הכזית בבת אחת וראיה מפסחים (ק"ד) אכלן לחצאין יצא משמע בדיעבד כ"כ השו"ע (תע"ה - ו) אבל המהרי"ל שהובא במג"א אין צריך בבת אחת ממש אלא אפילו מעט מעט בלא הפסק מותר לכתחלה. וכן כתב השלחן גבוה (כ"ז) וכן שמעתי מרב ברוין

(ה) סיכת ולקייחת רפואות שיש בהם חמץ מותר לחולה שאין בו סכנה אם נפסלו מאכילת כלב קודם הפסח (אג"מ ג - ס"ז)

(ו) יש סוברים שלא קנסו חז"ל מי שיצא לגמרי מכלל ישראל ומתנהג כנכרי לכל דבר דלא מועיל הגזירה וחמצו כדין של נכרי (ספר מקור חיים במגן האלף תמ"ח - סק"ז ד"ה "עוד") ועפ"ז משתמשים עם יין שרוף שיש בו תערובת חמץ והוא ישן נושן מכמה שנים והוא בגדר חמץ שעבר עליו הפסח וזה דרך לימוד זכות וע"ע בשדי חמד (מערכת חו"מ ט - אות ח) שהביא הרבה פוסקים כנגד שיטה זו

(ז) אשה העסוקה בסידור השולחן והמאכלים או בעסקי התינוקות יכולה לצאת בשמיעת ההגדה בלבד עיין בשו"ע הרב (תע"ג - כ"ד) דנכון לכל בני הבית לצאת בשמיעה מבעל הבית משום דברוב עם הדרת מלך ועוד דעת המנחת חינוך (מ"ה כ"ה) שהן פטורין ממצות סיפור יציאת מצרים ולכאורה במקום צורך יש לסמוך עליהם מ"מ צריך לשמוע הקידוש ורבן גמליאל אומר ולשמוע סדר עשר המכות עיין במ"ב (תע"ג - ס"ד)

(ח) הכשר הסינק לפסח - עיין באוהלי ישורון (אות 175) דכתב בשם רב משה דאף דבבשר וחלב אין להחמיר בזה (רמ"א ז"ה - ג) דאין עירו ככלי ראשון ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם יבלעו זה מזה ואפילו שומן דבוק בהם הכלי שרי אמנם בחמץ דלא כדילי מיניה כוליה שתא מחמירין לכסותו ולכאורה זה בסינק של פורצילאן או אנמאיל דדינם כחרס ולכן צריך שינקו היטב וישים בתוכו כיוור נוסף או contact paper וכדומה ואם הוא של stainless steel בעירו סגי ואין להשתמש בסינק כ"ד שעות בחמץ קודם זמן איסורו וגם הידות הסינק ינקה ויערה עליהם רותחין והמסננת (drain strainer) טוב שיחלפנה ורב דוד פיינשטיין ורב מרדכי מרכיז אמרו לי שאין צריך אבן מלובן בהכשר של הסינק משא"כ ב'dishwasher ואבאר

(ט) חמץ שעבר עליו הפסח - למעשה שמעתי מכמה גדולי הפוסקים דיש מקום להחמיר בחמץ גמור כגון cereals, noodles, etc לקנות מחנות נכרי אבל בשאר דברים אין להפסיד החנות של שומרי תורה ומצות ושמעתי מרב דוד פיינשטיין דאפילו אם יהודי manager בחנות של נכרי מותר לקנות משם ואין חשש אם suppliers יהודים משום דאפשר החמץ היה קודם הפסח או אחריו

(י) אורח שאינו אוכל מצה שרויה בפסח יש מקילים לאכול מכלים שבישלו בהם וגם מקערה שיש בו המצה שרויה וראיה ממוהר"ש מבעלו שהיה אוכל כליל הסדר בקערה עם אמו והיא פיררה לעצמה מצה בתוך המרק והוא דחף בכף את החתיכות המצה להצד ואכל את המרק ובספר נטעי גבריאל (ז - ל"ז - כ"ו) מביא ששמע מהקלוזינבורגער רבי שעשה כן משום מצות כיבוד אם שדוחה חומרא בעלמא

נפס לט"ו ישאות אלו אוי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזכי ע"ה ואלו אורח' האלה רחל ב"ר גרשון חנוך הסניק הכהן ע"ה